

עליון שבועי משלח מערכת מכון עלה זית

שנה שישיית: גליון לד | חג שבועות [באר"י נשא] | ו' סיון ה'תשפ"ו

עלה זכירה

איסור שכחת התורה

ע"פ ספר הוגי שעשועות על עניני תלמוד תורה מאת הבה"ח אברהם פינק ג"י

כתב הרמב"ם (ת"ת פ"א ה"י), עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח, עכ"ל. ובפשטות הכוונה שחייב לחזור תמיד על תלמודו כדי שלא ישכח. אכן העיר אאמור"ר שליט"א דהנה כתב הרמב"ם בסמוך (הלכה יב) שלמניעת השכחה אין צריך שיחזור על תלמודו תמיד, ודי בחזרתו בעיתים מזומנים עיי"ש, וצ"ע.

עוד יש להקשות דבר פלא, דאיתא במנחות (צט, ב), ואמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו, שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וכו', רבינא אמר השמר ופן שני לאוין נינהו, רב נחמן בר יצחק אמר בשלשה לאוין וכו', עיי"ש. והנה הרמב"ם השמיט לגמרי לאוין אלו בספר המצוות, וצ"ע.

ונראה, דהנה סיימו בגמרא מנחות שם, "יכול אפי' מחמת אונסו, ת"ל ופן יסורו מלבבך, במסירה מלבו הכתוב מדבר". ונראה ביאורו, דמאי דקאמר בסיפא דקרא - "ופן יסורו מלבבך", איננה הוספה על הרישא דקרא - ד"פן תשכח", כי אם דהסיפא דקרא מפרש ומגדיר הרישא דקרא, דמאי דקאמר הכתוב ד"פן תשכח", "במסירה מלבו הכתוב מדבר". ונתחדש לן ב"ופן יסורו", דגדר האיסור ד"פן תשכח" אינו בעצם הדבר שהוא שוכח, כ"א במה שמסיר דברי תורה מלבו ופורש מהם. ומה דשייך לזה ענין השכחה, היינו משום דאי לאו השכחה, לא היתה פעולת הביטול, וההיסח הדעת מד"ת, נחשבת למעשה הפרשה מד"ת ולמעשה הסרה של ד"ת מלבו.

ונמצא לפי דברינו, דבאמת אין החיוב לחזור על תלמודו שייך להאי איסורא כלל, ומשום שאף אם אינו חוזר על תלמודו ונגרמת השכחה אין זה "פורש מן התורה ומסיר ד"ת מלבו". והחיוב לחזור על תלמודו הוא מדין אחר, דין "ושננתם" שהיא מצות ידיעת התורה.

ובזאת נבוא לבאר מה דלא מנה הרמב"ם הלאו דפן תשכח. דס"ל להרמב"ם כנ"ל דדרשת "ופן יסורו מלבבך" בא להגדיר עיקר קרא ד"פן תשכח", שגדר האיסור הוא לפרוש מן התורה. ונמצא שגדר הלאו ד"פן תשכח" הוא אזהרה שלעולם ילמד אדם תורה עד יום מותו. ומשום ס"ל שאינו לאו בפנ"ע, כ"א אזהרה על העשה של ת"ת, דלעולם חייב ללמוד עד יום מותו. ומה דנחלקו האמוראים במנחות בכמה לאוין עובר, אין הכוונה "ללאוין" ממש, אלא נחלקו כמה אזהרות על העשה של ת"ת הוא עובר. ולכן השמיט הרמב"ם, דבאמת אי"ז לאו בפנ"ע.

הג"ר צבי פינק שליט"א עם הג"ר דוד כהן שליט"א והג"ר יוסף חליוה שליט"א

ומיושבת גם הסתירה שפתחנו, דבהלכה י' דן מצד עיקר חיוב ת"ת שלא להסיח דעת ולפרוש מן התורה, דאל"ה הוא שוכח. ואילו בהלכה י"ב דן מצד מצות ידיעת התורה שמחייבת חזרה, ולענין זה לפעמים די בחזרה בעיתים מזומנים.

עלה אקדמות

אנה הלך דודך

ע"פ ספר יעלה ברוש על עניני חג השבועות, מאת הרה"ג ר' אלטר מרדכי פוגעל שליט"א

תָּאִין וּמִתְפַּנְשִׁין כְּחִיזוּ אֲדוֹתָא, תְּמַהִין וְשִׁיילִין לִיה פֻּעֶסֶק אֲתוֹתָא, מִנָּן וּמָאן הוּא רְחִיקָא שְׁפִירָא בְּרִיּוֹתָא, אֲרוֹם בְּגִינָה סְפִית מְדוֹר אֲרִיּוֹתָא.

[הגוים] באים ומתאספים ונראים כמראה גלי הים. תמהין [היינו מה שאמר להלן מנן ומאן וכו'] ושואלין אודות אות האהבה שיש לישראל להקב"ה. באיזה מקום הוא נמצא, ומי הוא זה, שכל כך אוהב אתכם ואין אתם פורשים ממנו. [אתם ישראל] שאתם יפי תואר, [וקרא הפייטן כלל ישראל כלשון הפסוק בשיר השירים (פ"ה ט') "היפה בנשים"]. כי בשבילו אתם כלים במעונות של אריות [כלומר אתם מוכים וכלים מן העכו"ם].

מקור ענין זה נמצא במכילתא פרשת בשלח (עה"פ עזי וזמרת וגו' זה אלי ואנוהו). ויש לפרש כי בגלותינו אומרים לנו הגוים איה ה' אלהיך (מיכה ז, י), וכן כתיב (תהלים קטו, ב) למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם.

יש בזה שתי משמעות, או כדכתיב (במדבר יד, טז) מבילתי יכלת ה', וכן אמר המן לאחשורוש כדאיתא במדרש רבה (אסתר ז, יג) "היכן כחו וגבורתו שכבר הזקין, שנאמר (תהלים סד, ו) ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב".

או כדכתיב (שיר השירים ו, א) אנה הלך דודך היפה בנשים, ומפרש רש"י מאנים ומקנטרים האומות את ישראל, אנה הלך דודך, למה הניח אותך עזובה אלמנה עכ"ל, וכדאיתא בספרי הקדמונים (ע"י בדעת תבונות סימן לו) שדעת גויי הארץ כיון שחטאו ישראל עזב השי"ת את עמו והחליפם בעם אחר, אבל שקר בפיהם כי כבר נשבע הקב"ה שלא יחליפנו, עיי"ש באריכות.

וד"ל הרמב"ן (ספר הגאולה ריש שער ראשון), הנה גאולתנו לא אבדנו אותה ברוב פשעינו, ולא עבר זמנה באורך ימי מרדנו, כי הנה משה אדוננו ע"ה מזהיר אותנו בכל מיני התראה וכו', ויותר מהמה לא התרה בנו מעולם שאם נאריך לחטוא שיחליף אותנו באומה אחרת, או ישכח אותנו לגמרי, ולא נכרת הברית אשר בינינו ובין אלהינו בקבלת תורתו וכו', לא כאשר משיבים עלינו רבים כגון המינים הפורקים עול וכו' ויתר הדתות, עכ"ל.

וזה שנקט הפייטן "מנן ומאן" כנגד שתי כיתות הללו, כנגד האומרים אנה הלך דודך, נקט לשון "מנן", כלומר איפה הלך, וכנגד האומרים מבילתי יכולת, נקט לשון "מאן הוא", כלומר האם כוחו כמאז.

ועל זה משיבין שמה שאותם אומרים הוא שקר, כי לא תשש כוחו, וגם לא עזב אותנו, כי בוא יבוא ברינה ויגאלנו, ויעשה לנו נפלאות, ולא יפול מכל מה שהנביאים התנבאו עלינו לימות המשיח בב"א, ואז תראה רבותיון מה חשיבא וכו'.

הזמנים לעיר לייקוואד יצ"ו, נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

ערב יו"ט		יום א' של שבועות-ערב שבת		יום ב' דשבועות-שבת		מוצאי שבת ויו"ט	
מנחה גדולה (גר"א)	1:30	עלות השחר (16 מעלות)	3:56	סו"ז קרי"ש מג"א לפי האופק (במוסגר: לפי ע"ב דקות שוות)	8:24\ (8:38)	שקיעת החמה	8:12
ט' שעות (להתחלת סעודה)	4:32	זמן טלית (משיכיר)	4:37	סוף זמן קרי"ש לדעת הגר"א והגר"ז	9:14	זמן כוכבים קטנים רצופים (6.5 מעלות)	9:01
מנחה קטנה (לאיסור מלאכה)	7:53	הנץ החמה	5:35	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"א וגר"ז	9:54\ 10:27	ע"ב דקות	9:25
שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	8:11	פלג המנחה (גר"א)	6:40	חצות היום	12:53	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	9:54
זמן ג' כוכבים (למעריב ולקידוש)	8:58	הדלקת נרות (18 דקות)	7:54	מנחה גדולה	1:30	אכטיל (צ' דקות זמניות)	10:02

במה שכתב הרב יחיאל מרדכי וואקסמאן שליט"א (גליון במדבר) שהמירות בפרקי אבות הם המדות המיוחדים של כל תנא ותנא אשר בשמם הובאו. יש לציין לזה מה שמצינו בפרק ד' משנה י"ט מימרא בשם שמואל הקטן "בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לך, פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו". והנה מאמר זה הוא מקרא מפורש במשלי (כד, יז-יח) אות באות, ולפי הגירסא שלנו לא הוסיף בה שמואל הקטן מידי, והוא פלא. ותיירץ הרע"ב ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם בפסוק זה, ולכן הובא בשמו, והן הן הדברים.

בברכה, *נפתלי אוריאל מאקסי*

דברי הגר"א אודות פשוטו של מקרא

ראיתי מה שהובא בגליון (תז"מ ואילך) בענין הלכות שנתחדשו מפשוטו של מקרא. יש לציין לדברי הגר"א באדרת אליהו פרשת משפטים שכתב שצריך שידע טוב פשוטו של מקרא בכדי להבין את ההלכות שברוב פעמים עוקרות המקרא.

דהנה כתיב בפרשת משפטים (שמות כא, ו) "והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם". וכתב באדרת אליהו וז"ל, או אל המזוזה: פשוט דקרא גם המזוזה כשרה, אבל הלכה עוקרת את המקרא, וכן ברובה של פרשה זו וכן בכמה פרשיות שבתורה, והן מגדולת תורתנו שבע"פ שהיא הלכה למשה מסיני והיא מתהפכת כחומר חותם. חוץ המצות שבאו במנצפ"ך שהם מישירים וכו', על כן צריך שידע פשוטו של תורה שידע החותם וכו', עכ"ל.

ומש"כ "חוץ המצוות שבאו במנצפ"ך שהם מישירים", דבריו הקדושים סתומים. וראיתי מנכד הגר"א רבי אליהו לנדא זצ"ל (מובא בנספח מכתב מאליהו בספר הגאון עמוד א'רסז) שמבאר שהם חמש הלכות שנתעלמו ממשה. מקושש, נוקב שם ה', צלפחד, פסח שני, כזבי במעשה זמרי [או כלי מדין]. וציין לגמ' מגילה (ב, ב) מנצפ"ך שכחום וחזרו ויסדום. ועוד ציין לזהר חדש (שה"ש יא, א) דמנצפ"ך נקראים מישירים. והדברים מאירים

ושמחים, אבל ק"ק דאין מבואר בדברי הגר"א שהמנצפ"ך הם דברים שנשכחו ממשה רבינו.

ונראה לענ"ד לבחור דרך חדש והוא מיוסד על דברי המהרי"ל דיסקין (בסוף חלק הכתבים של שו"ת המהרי"ל) וספר אמת ליעקב (במדבר ל, ב), שנבואת משה רבינו היתה משונה משאר נביאים שהיה מתנבא ב"זה הדבר", דהיינו שקבל הדבר בלי השתתפות מאישיותו הפרטית אלא הקב"ה מדבר מגורנו של משה.

וחפשי ומנתי כל המקומות שנאמר "זה הדבר", ונראה שאלו המנצפ"ך שהם **מישרים**, כדאיתא שם בזהר שהם ישר מאת ה' [בלי תערובת ממה עצמו], והוא כנ"ל מהגר"א שאינו מתהפכת כחומר חותם. ואלו הן: מן (שמות טז, טז; שם פסוק לב), נדרים (במדבר ל, ב), צלפחד (שם לו, ה), פנים או פתח אהל מועד (ויקרא יז, ב), כהונה (ויקרא ח, ד; שם ט, ו). [ומה שנאמר "זה הדבר" (שמות לה, ד) בענין תרומת המשכן, נראה שאינה נמנית, שהרי הגר"א כתב "חוץ המצות שבאו במנצפ"ך" וזו אינה מצוה, אלא כל נדיב לבו יביאה].

יוסף יצחק פרידמאן, סוואליץ

הרה"ג ר' זכריה פנדל זצ"ל (יושב בצד ימין), שהגה"פ שיינבערג זצ"ל (עומד שני משמאל) ***

גילוח זקן בימי הספירה

בענין מה שכתב הרב דוב מעייני זצ"ל (גליון אמור ואילך) שבחול"ל לא היה רגיל בגידול שערות הזקן בימי הספירה, לדידי פשוט שכוונתו שבאשכנז היו מגלחים זקנם גם בימי הספירה [וכמו שמוכיחות כל

התמונות של בחורי הישיבות מאז, שכל הזמן ממש היו מגולחים זקנם]. ומפי אאמו"ר הגר"ר זכריה זצ"ל שמעתי, שבימי חורפו שהיו מגלחים זקנם כמעט כל יום, וגם בימי הספירה היו מגלחים אלא שמיעטו לגלח רק כל שתי ימים, או כדומה לזה, ושכן הורה להם רבם הגה"פ שיינבערג זצ"ל.

ומה שהקשו שגילוח הזקן בימי הספירה הוא נגד ההלכה, באמת לכבוד שבת מותר מעיקר הדין אם אך מגלח כל ערב שבת. דהנה נחלקו הראשונים לענין שבוע שחל בו ת"ב אם מותר להסתפר ביום חמישי לכבוד שבת, תוס' (תענית ל, א ד"ה ותרוייהו) מתירין, והג"א (שם פ"ד סי' לב) אוסר. ועי' רעק"א (על המג"א ס"ק יד) שהביא דעת התוס' להלכה, ועי' ביאור הלכה (שם ד"ה וכן) שהוכיח כן מסוגית הירושלמי, והניח דעת ההג"א בצע"ג.

אבל המגן אברהם (שם, והו"ד במ"ב שם ס"ק לב) הביא להלכה דעת ההג"א האוסר תספורת אף לכבוד שבת, וביאר החילוק בין תספורת לשאר הדברים, וז"ל, "ונראה לי הטעם, דבלאו הכי אין רגילין לספר בכל שבוע". וא"כ גם לשיתנו, בנוגע לגילוח הזקן, שמגלחין לכבוד כל שבת ושבת, מותר אף בשבוע שחל בו ת"ב, וכ"ש בימי הספירה.

וכן היה אומר אאמו"ר הגר"ר זלמן הלל זצ"ל, שמי שמגלח זקנו כל ער"ש, גם בימי הספירה מותר לו מעיקר הדין לגלח לכבוד שבת, כיון שעושה כן בכל שבת, כמבואר מהמג"א ורעק"א. ומטעם זה לא היה משוה אאמו"ר גילוח הזקן לתספורת. דאף שנתפשט עכשיו לא לגלח בימי ניהוג אבילות הספירה ובימי בין המצרים, אבל לענין לנהוג כדעת האר"י ז"ל (הובא בשע"ת סי' תצג סק"ח) לא להסתפר מפסח עד ערב שבועות, אמר, שלגבי גילוח הזקן שמגלח בכל ער"ש ויש בזה אי-כבוד לשבת, יש לגלח אף שאינו מסתפר. [וגם לענין צוואת ר"י החסיד בר"ח (הובא במ"ב סי' רס סק"ז) יש לגלח לכבוד שבת בכה"ג, אף שאינו מסתפר (וראה מה שכתבתי ב'עלים' שנה ה גליון ז).] וע"ע חתם סופר (גליון השו"ע על המג"א) שבצירוף קולא אחרת יש להתיר גילוח הזקן, ומשמע כוונתו אף בימות החול, עיי"ש.

יוסף אריאל סנא

דברי עקיבא (סוטה ל, ב), וכן יחוד דלא הוי מהתורה, וקשה מדוע לא הודיעה לה את המצוות המפורשות בתורה.

ונראה לבאר זאת עפ"י החתם סופר שכתב לבאר מה שאמרה רות "כי המות יפריד", והביא דברי הרמב"ן בשבת (פו, ב) שכפיית הר כגיגית היתה על תורה שבעל פה, וכוננת רות היתה שהיא מקבלת עליה תורה שבעל פה מאהבה, ולא מחמת כפיה כמו שעם ישראל קבלו.

ולפי"ז נראה שכשנשא מחלון את רות כבר קבלה עליה את המצוות המפורשות בתורה, אבל עדיין לא קבלה את מצוות התורה שבע"פ, ולכן סבורה היתה שגירותה לא היתה גירות, וא"כ לא תפסו הקידושין וליכא דין יבום. וזה מה שאמרה לה נעמי "ותרא כי מתאמצת היא", היינו שאמרה לה את מצוות התורה שבע"פ לדעת אם רות תקבלן, ואמרה רות שאף מצוות אלו היא מקבלת לא מתוך כפיה אלא מאהבה, וא"כ איגלאי מילתא למפרע שקבלת המצוות של רות היתה כהלכה, והיתה כבר גיורת כשנישאה למחלון.

זמן גירותה של רות

ע"פ דברי הרה"ג ר' שאול אריאלי שליט"א מתוך ספר אור אליעזר לזכרון של הרב אליעזר פארטמני זצ"ל

בענין זמן גירותה של רות וערפה, מצינו דעות בראשונים אם מחלון וכליון נשאום בהיותן נכריות, או שהתגיירו קודם שנישאו למחלון וכליון.

מצד אחד ברור שרות התגיירה רק לאחר מות בעלה, שהרי דיני גירות נלמדים מדברי נעמי לרות לפני שובה לבית לחם, כדאיתא בגמרא (יבמות מז, ב). וכן כתב רש"י (רות א, יב). אבל מצד שני על כרחנו צריכים לומר שהתגיירו קודם שנישאו, שהרי נישואי בועז לרות היו כעין יבום, ואם לא נתגיירו קודם הרי מעולם לא היתה נשואה שהרי אין אישות בנכרית, ולא שייך יבום.

והנראה בזה דבר חדש, דהנה בגמרא (יבמות מז, ב) הנ"ל אמרה נעמי לרות את האיסורים שאינם מפורשים בתורה, כמו תחום שבת שהוא דאורייתא רק אליבא

זמן גירותה של רות

ע"פ דברי הרה"ג ר' שאול אריאלי שליט"א מתוך ספר אור אליעזר לזכרון של הרב אליעזר פארטמני זצ"ל

בענין זמן גירותה של רות וערפה, מצינו דעות בראשונים אם מחלון וכליון נשאום בהיותן נכריות, או שהתגיירו קודם שנישאו למחלון וכליון.

מצד אחד ברור שרות התגיירה רק לאחר מות בעלה, שהרי דיני גירות נלמדים מדברי נעמי לרות לפני שובה לבית לחם, כדאיתא בגמרא (יבמות מז, ב). וכן כתב רש"י (רות א, יב). אבל מצד שני על כרחנו צריכים לומר שהתגיירו קודם שנישאו, שהרי נישואי בועז לרות היו כעין יבום, ואם לא נתגיירו קודם הרי מעולם לא היתה נשואה שהרי אין אישות בנכרית, ולא שייך יבום.

והנראה בזה דבר חדש, דהנה בגמרא (יבמות מז, ב) הנ"ל אמרה נעמי לרות את האיסורים שאינם מפורשים בתורה, כמו תחום שבת שהוא דאורייתא רק אליבא

מצות ושננתם – איתא בגמרא (קידושין ל, א) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה לימוד או ידיעה מחודדים בפ"ך, שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו "וכו", ע"כ. והנה בר"ן (נדרים ה, א) כתב לענין מה דאיתא בגמרא שיכול אדם לפטור עצמו מחייב תלמוד תורה ע"י קריאת שמע שחרית וערבית. וכתב על זה הר"ן וז"ל, מסתברא לי דלאו דוקא דבהכי מיפטר, שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו, ואמרינן בפ"ק דקידושין (ל, א) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפ"ך, שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו "וכו", עכ"ל. ומובאר מדבריו דעיקר המצוה דושננתם היא ללמוד תורה ולא דוקא ידיעת התורה.

אולם ברש"י כתב (קידושין שם) "מחודדין בפ"ך. חזור עליהם ובדוק בעמקם, שאם ישאלך אדם" וכו', והיינו דמה דדרשינן מקרא, הוא לומר שצריך חזרה בפועל. ולכאורה אם נפרש שהמצוה דושננתם היא מצות לימוד התורה, איך שייך לומר שהחייב הוא לחזור, הרי קיום המצוה הוא בשעת הלימוד ולא לאחר מכן, ומשמע שהמצוה היא הידיעה.

הפטור של רבי יוסי והנה בגמ' מנחות (צט, ב) איתא, א"ר אמי, מדבריו של רבי יוסי הותרה או דחיה נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך וכו'. שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל, כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יוגית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוגית" וכו', ע"כ. והרמב"ם (פ"א מהלכות ת"ת ה"ח) כתב וז"ל, כל איש מישאל וכו' חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה, עכ"ל. ומשמע שפסק כר' יוסי דחייב לקבוע זמן ביום ובלילה.

ובערוך השולחן (י"ד סימן רמו סעיף ז) פירש דין זה, דמעיקרא דדינא חייב אדם ללמוד תורה כל היום וכל הלילה, אלא שמחמת הטרדות אין ביכולתו לעשות כן, ולכן צריכים אנו עכ"פ לקבוע זמן ביום ובלילה. וצ"ב שאם הפטור שייך כל היום אמאי צריך לקבוע זמן.

והנה כתב הרמב"ם (פ"ג דמלכים ה"ה), המלך וכו' יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, עכ"ל. והקשה באבן

האזל, במה נתחייב המלך בתלמוד תורה יותר משאר כל ישראל, ותיירץ שלכל ישראל מותר להיות עסוק בתענוג ולהיות מצוי אצל אשתו אפילו אם יבא בכך לידי ביטול תורה, משא"כ למלך נאסר כל זה.

ויתכן שזהו החילוק גם בדברי הערוך השולחן בין חיובי לימוד התורה, שמצד החיוב ללמוד בקביעות ביום ובלילה, אסור משום כך לבטל לאותם הדברים שהוזכרו בדברי הרמב"ם לענין מלך, משא"כ לענין החיוב ללמוד בתמידות כל היום וכל הלילה, בזה יכול לבטל לצורך ענינים אלו.

והעירני הרב אפרים מינץ שליט"א על מה שכתב בדברות משה (סימן מג ענף ג), דס"ל ג"כ כעין דברי הערוך שיש חיוב ללמוד כל היום וכל הלילה מדין "והגית", אלא שמצד דין והגית יכול לפטור עצמו לצורך פרנסה, עיי"ש.

אכן בלחם משנה מבואר דלא כהערוך ש"הנ"ל, שהקשה שבהלכות ת"ת נקט הרמב"ם כדעת רבי יוסי, אבל בגמ' מנחות השוו מחלוקת זו עם המחלוקת האם לחם הפנים בשולחן בעי תמיד, ובהלכות תמידין ומוספין נקט הרמב"ם כרבנן, עיי"ש מה שתיירץ. וע"כ דס"ל להלח"מ שמה שנקט הרמב"ם כרבי יוסי היינו דלא כרבי ישמעאל, וס"ל דאף מעיקרא דדינא באמת לא צריך ללמוד "תמיד" ורבי יוסי לא ס"ל כרבי ישמעאל, ואין הפטור רק מחמת טרדות אלא מעיקרא דדינא כן הוא.

ביאור שיטות ונראה שיש לפרש בזה מחלוקת הראשונים במצות והגית, שהר"ן הראשונים ס"ל כדברי הלח"מ, שמצות והגית יכולה להתקיים גם בקריאת שמע. ולכן חידש שב'ושננתם' יש מצוה ללמוד כל היום וכל הלילה, אבל רש"י לא היה יכול לפרש שמצות ושננתם מחייבתו "ללמוד", משום דס"ל כהערוך ש"א או כהדברות משה שיש כבר מצות לימוד כל היום וכל הלילה, לכן חידש שיש מצוה נוספת של ידיעת התורה.

אלא דעדיין קשה, אף אי נימא דאירינן במצות ידיעה, אבל הלא מצות ידיעה לכאורה קיים אף אם ידע רגע אחד, ואפילו אם שכחו אח"כ, ומהו שהוסף רש"י הגדר של "אם ישאלך אדם" וכו'. ונראה שבמצות ושננתם וידיעת התורה נתחדש חיוב "לחזור ולבדוק בעומקם". ויש בזה שני חידושים, האחד שבמצות ידיעת התורה אם שכח ואינו יודע, לא קיים מצותו. והשני, שצריך לבדוק בעומקם, שאם לא היתה מצות ידיעה, היה יכול לפטור עצמו ע"י לימוד בלי ידיעה ברורה ובלי לעמוד על עומקם, ולזה איכא חיוב נוסף ידיעת התורה ומשום כך צריך הוא לבדוק בעומקם.

ספרים, רוב ומיעוט, וזה לכאורה תמוה בעיניהם, כי אין הספרים בגדר בית דין לפסוק ברוב ומיעוט, וכמו שהעיר היד מלאכי. וענה לי, מי שאומר כך, לא למד מימיו יביע אומר, וגם לא בית יוסף, כי ביביע אומר לא עושה כך, אלא מבאים בפסק לרווחא דמילתא.

(פתיחה לספר מטל השמים ח"ד עמ')

(22)

ידוע שגדולי ישראל התנגדו מאד, שבחורים ואברכים ילמדו בגמרות מבוארות עם ציורים וטבלאות. וזכורני שלפני כשלשים שנה כשהתחילו להוציא גמרות כאלו, שאל אברך אחד את מרן אמו"ר, האם ללמוד בש"ס כזה? ומרן בשומעו זאת, גער בו בתוכחה, וכי כך אנחנו למדנו?! היכן עמלה של תורה?! תקרא את הגמ' ורש"י, תחזור כמה פעמים עד שתבין טוב. וכותב הסטייפלר (קריינא דאגרתא ח"א אגרת ד), רק בכדי להבין את הסוגיא צריך ללמוד אותה ארבע פעמים, לא בשביל לזכור לימודו, אלא כדי להגיע להבנה בלימוד. ורבים מזלזלים בזה ואינם רואים סימן ברכה בלימודם.

(דורשי תורה עמ' קלז)

הגר"ע יוסף זצ"ל עם כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג זצ"ל

אמר לי מרן זצ"ל, כי מכל הספרים של הלמדנות הנלמדים בישיבות הקדושות, יותר מכולם מוצא חן בעיניו ספריו של הגאון רבי שמואל רוזנבוסקי זצ"ל, שסברותיו ישרות ונפלאות ומתקבלות על הדעת בלי דחוקים, ובהרבה דברים זכה לכוון לדברי הקדמונים, מתוך היותו רגיל בלימוד סברותיהם של הקדמונים.

(אגרת לבן תורה עמ' ריד)

כשהיינו צעירים, מרן אבא זצ"ל היה מעודד אותנו ללמוד הרבה הרבה שערי יושר, של רבי שמעון שקאפ. היה אומר לנו לפעמים, תראה הקטע הזה, הוא מתאים בדיוק למה שכותב חקרי לב פה. הרב היה משווה את הספרים האשכנזים להספרים, היה אומר זה זכה לכוין לזה.

(הגר"י יוסף בשיעור בליקוואוד, סיון תשפ"ה)

פעם שאלתי את מרן על מה שאומרים בישיבה שהוא מכריע בהלכה על ידי מספר

BIRCHOS HASHACHAR FOR ONE WHO HAS BEEN UP ALL NIGHT

Adapted from Sefer Mishnas Cohen
by Rav Avraham Yeshaya Cohen shlita

In many shuls, a person who did sleep is appointed *shaliach tzibbur* to recite *birchos hashachar* out loud, so those who did not sleep could be *yotzei*.

As a result, there is a widespread misconception that one who was awake the entire night may not recite any of the *brachos*. This is incorrect; most of the *brachos* may be recited. In fact, one should seek to make all possible *brachos* on his own, rather than rely on the *chazzan*, because when being *yotzei* from someone else, one must concentrate on every word, a tall order for one who has not slept the entire night.

Sometimes one is unable to be *yotzei* with the *chazzan's* *brachos* and asks a friend who slept to be *motzi* him. This can be problematic. The *poskim* debate whether an individual or a group of fewer than ten people can be *yotzei birchos hashachar* by listening. The *Mishnah Berurah* seems to rule stringently.

Obviously, if it is a *brachah* that one may not recite on his own, he has no choice but to be *yotzei* by listening to someone else. However, if one may recite the *brachah*, it is not ideal to rely on leniencies.

This error can also cause one to simply skip all the *brachos* if he cannot find anyone else to recite them on his behalf.

The Various Sections of Birchos Hashachar:

Modeh Ani *Modeh Ani* praises Hashem for returning the *neshamah* He removed from the person when he slept. *Seder Hayom* implies that there is no reason to recite it when one didn't sleep. This is the prevalent custom.

Al Netilas Yadayim and Asher Yatzar The *poskim* disagree regarding these *brachos*, and the *Mishnah Berurah* rules that it is proper to use the bathroom in a manner that would obligate a *brachah* and then recite "*al netilas yadayim*" and "*asher yatzar*."

Elokai Neshamah and Hama'avir Sheinah Some *poskim* say that one who did not sleep may not recite them. Others say that like other *brachos*, one should recite them even when they don't apply to him, to thank Hashem for fulfilling the needs of the world in general. The *Mishnah Berurah* rules that one should hear these *brachos* from one who slept. If one cannot do this, he should recite the *brachos* himself.

Vi'hi Ratzon Regarding *Vi'hi ratzon*, the *halachah* depends on whether it is an independent *brachah* or a continuation of *Hama'avir sheinah*—the subject of debate among *poskim*. The *halachah* is that it is one *brachah* and therefore shares the rules of *Hama'avir sheinah*. However, the *Yaavetz* writes that one who did not sleep can make this *brachah* right after *Hanosen laya'ef koach*. This ruling is very difficult to understand. Nevertheless, even according to the *Yaavetz*, if one heard *Hama'avir sheinah* from the *chazzan* he should try to hear *Vi'hi ratzon* as well.

Hanosen Lasechvi Binah – Hanosen Laya'ef Koach One may recite these *brachos* as usual.

Birchos HaTorah The question of reciting *birchos haTorah* arises in multiple instances on Shavuos:

a. Should one who slept a *shenas keva* during the day [on *erev Yom Tov* or on *Yom Tov*] recite *birchos haTorah* when he arises?

Although the *Shulchan Aruch* cites two opinions and rules that one should not recite these *brachos*, the *Mishnah Berurah* rules that one may recite these *brachos* (though he is not obligated to do so).

b. Should one who did not sleep at all during the night recite *birchos haTorah* in the morning?

This is the subject of debate. The *Mishnah Berurah* rules that one should not recite the *brachos* on his own, based on the rule of *safek brachos l'hakel*. Accordingly, one should hear the *brachos* from someone else when possible, or have in mind to fulfill the obligation of reciting *birchos haTorah* when reciting "*Ahavah Rabbah*." If he hears them from someone else, it is questionable whether he should answer amen after "*la'asok b'divrei Torah*."

c. Must one interrupt his learning at dawn to recite *birchos haTorah*?

The accepted practice is to be lenient in this regard (especially in this scenario, where the obligation to recite *birchos haTorah* is not certain). It is unclear whether one should interrupt a group learning Torah in order for the *chazzan* to recite *birchos haTorah*.

d. In the two previous scenarios, does it make a difference if one slept a *shenas keva* on *erev Shavuos*?

The *Mishnah Berurah* cites Rav Akiva Eiger that if one slept a *shenas keva* on *erev Shavuos* then he should recite *birchos haTorah* if he stayed up all night. However, this is only if one did not learn after reciting *Ahavas Olam* in Maariv (since he would already be *yotzei* his obligation with that), and he did not recite *birchos haTorah* when he woke up on *erev Shavuos*. Additionally, when reciting the *brachos* on Shavuos morning relying on his sleep on *erev Shavuos*, one should recite it immediately after dawn, or at least immediately after the first break in his learning thereafter.

Rabbi Daniel Neustadt

הרב אלטר מרדכי פוגעל

הרב יצחק יוסף פערסקי

בחור אברהם פינק

הרב רחמים לניאדו

הרב אליעזר פארטנר זצ"ל

הרב אברהם ישעיהו כהן